

ROZPOČTOVÁ ODPOVĚDNOST Z POHLEDU EVROPSKÉ UNIE, JEJÍ PORUŠENÍ A SOUDNÍ PŘEZKUM*

ADAM ZVONARĚ

Abstract: **Budgetary Responsibility from the Perspective of the European Union, Its Violation and Judicial Review**

The article describes the judicial review of fiscal rules within the European Union and its impact on the budgetary responsibility of member states. It focuses on the legal framework of fiscal responsibility at both the EU and national levels, analyzing the decision-making practices of the Court of Justice of the European Union, the European Court of Human Rights, and the Constitutional Court of the Czech Republic, as well as their role in interpreting and enforcing fiscal rules. Special attention is given to selected court rulings that have influenced the enforceability of budgetary rules and the relationship between fiscal discipline and the protection of fundamental rights. Furthermore, the article explores the possibilities of harmonizing the judicial review of fiscal rules within the EU and its potential impact on future budgetary responsibility regulations.

Keywords: fiscal rules; budgetary responsibility; judicial review; Court of Justice of the EU; European Court of Human Rights; fiscal policy

Klíčová slova: fiskální pravidla; rozpočtová odpovědnost; soudní přezkum; Soudní dvůr EU; Evropský soud pro lidská práva; fiskální politika

DOI: 10.14712/23366478.2025.498

1. ÚVOD

1.1 VYMEZENÍ POJMU ROZPOČTOVÁ ODPOVĚDNOST

Cílem článku je systematicky zhodnotit právní rámec rozpočtové odpovědnosti v Evropské unii a ve vybraných členských státech, s důrazem na normativní ukotvení fiskálních pravidel a jejich soudní přezkum. Text si klade za úkol postihnout, jakým způsobem soudní instituce – zejména Soudní dvůr EU, Evropský soud pro lidská práva a národní ústavní soudy – interpretují a ovlivňují hranice legislativní a rozpočtové autonomie členských států v kontextu požadavků fiskální disciplíny. Klíčovou

* Článek vznikl v souvislosti s doktorským studiem autora na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

výzkumnou otázkou je, zda může být soudní přezkum účinným prostředkem k prosazování fiskální odpovědnosti při současném respektování ústavních principů a základních práv. Rozpočtová odpovědnost představuje soubor právních a ekonomických pravidel, jejichž cílem je zajistit udržitelné hospodaření veřejných financí a zabránit nadměrnému zadlužování státu. Tento koncept je klíčový jak na národní úrovni, tak v rámci Evropské unie, kde slouží jako nástroj k udržení fiskální stability v členských státech. Z právního hlediska rozpočtová odpovědnost zahrnuje pravidla stanovená v ústavách, zákonech o rozpočtové odpovědnosti a unijních fiskálních pravidlech, zejména v rámci Paktu stability a růstu (SGP) a Fiskálního paktu (TSCG).¹

Cílem fiskálních pravidel je zejména kontrola výdajů veřejných rozpočtů, dodržování stanovených limitů rozpočtového deficitu a veřejného dluhu, zajištění dlouhodobé fiskální udržitelnosti v souladu s principem odpovědného hospodaření.

Fiskální pravidla mohou být prosazována jak prostřednictvím národních fiskálních institucí (např. Ministerstvo financí, Národní rozpočtová rada ČR²), tak unijními institucemi (zejména Evropskou komisí a Radou EU). V případě sporu o jejich aplikaci nebo ústavnost mohou hrát zásadní roli národní ústavní soudy a Soudní dvůr Evropské unie (SDEU).

1.2 VÝZNAM SOUDNÍHO PŘEZKUMU FISKÁLNÍCH PRAVIDEL PRO PRÁVNÍ JISTOTU A STABILITU VEŘEJNÝCH FINANCÍ

Soudní přezkum fiskálních pravidel je zásadním prvkem právní jistoty a stabilního fungování veřejných financí. Samotný přezkum můžeme rozdělit na dvě oblasti, a to na úroveň národní a unijní. V konkrétních případech vstoupil do této problematiky i Evropský soud pro lidská práva.

- a) Soulad fiskálních pravidel s ústavním pořádkem jednotlivých států, což je zvláště důležité tam, kde jsou rozpočtová omezení zakotvena v ústavě (např. Německo, Španělsko).
- b) Vymahatelnost a právní závaznost fiskálních pravidel – soudní orgány mohou rozhodovat o jejich aplikaci a vykládat je ve vztahu k jiným právním normám.
- c) Kontrola nad dodržováním unijních pravidel v oblasti fiskální politiky – Soudní dvůr EU má pravomoc přezkoumávat, zda členské státy dodržují své fiskální závazky plynoucí z unijního práva.

¹ Česká republika ratifikovala **Smlouvu o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii** (*Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union*) v roce 2019. Tato mezinárodní smlouva byla původně podepsána dne 2. března 2012 pětadvaceti členskými státy Evropské unie, přičemž **nabyla platnosti k 1. lednu 2013**. Česká republika se k ní připojila dodatečně, když Parlament České republiky v roce 2018 schválil přistoupení k této dohodě, čímž byla umožněna její následná ratifikace.

² Byla zřízena zákonem č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, jako nezávislý odborný orgán, jehož primárním úkolem je monitorovat a hodnotit dlouhodobou udržitelnost veřejných financí a dodržování pravidel rozpočtové odpovědnosti. Mezi klíčové pravomoci rady patří dohled nad dodržováním strukturálního salda veřejných financí a pravidel týkajících se výše veřejného dluhu. Rada zároveň poskytuje doporučení vládě a Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

Soudní přezkum má také širší význam z hlediska vyvážení principu fiskální odpovědnosti a hospodářské suverenity států. Zatímco některé státy obhajují přísnou fiskální disciplínu, jiné poukazují na potřebu flexibilních fiskálních pravidel, zejména v krizových obdobích, jak bylo patrné během pandemie covidu-19. Tento jev se projevil v České republice v roce 2020. Cílem novely bylo dočasné zmírnění fiskálních omezení v reakci na hospodářské důsledky pandemie covidu-19, a to za účelem podpory ekonomické stability a obnovy veřejných financí po roce 2020. Konkrétně právní úprava v ČR stanovila možnost navýšení celkových výdajů sektoru veřejných institucí až do výše 4 % prognózovaného nominálního HDP pro rok 2021. Zároveň bylo zakotveno postupné snižování strukturálního deficitu, přičemž saldo hospodaření sektoru veřejných institucí se mělo meziročně zlepšovat o 0,5procentního bodu v období let 2022 až 2027.³

Právní kontrola rozpočtové odpovědnosti je tedy nejen technickou otázkou veřejných financí, ale rovněž zásadním ústavněprávním a mezinárodněprávním tématem, které ovlivňuje fungování hospodářské politiky jednotlivých států i celé Evropské unie.

2. PRÁVNÍ RÁMEC ROZPOČTOVÉ ODPOVĚDNOSTI V EU A ČLENSKÝCH STÁTECH

Právní rámec rozpočtové odpovědnosti v Evropské unii a jejích členských státech představuje klíčový mechanismus pro kontrolu veřejných financí a zajištění fiskální stability. Zahrnuje pravidla unijního práva, která jsou právně závazná pro členské státy, a národní právní úpravy, které vycházejí z těchto unijních požadavků, avšak mohou být přísnější či flexibilnější v závislosti na ústavním a politickém uspořádání konkrétní země.

Zajištění fiskální disciplíny je zásadní nejen z hlediska ekonomické stability, ale i z pohledu právní jistoty a dodržování závazků vůči mezinárodním a unijním orgánům. Proto Evropská unie postupně posílila fiskální dohled, zejména v reakci na dluhovou krizi eurozóny, která započala na podzim roku 2009, což vedlo k přijetí nových legislativních nástrojů, včetně Fiskálního paktu a balíčků Six-pack⁴ a Two-pack.⁵

³ Zákon č. 207/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, ve znění zákona č. 277/2019 Sb.

⁴ Six-pack, přijatý v roce 2011, představuje soubor pěti nařízení a jedné směrnice zaměřených na posílení Paktu stability a růstu a zpřísnění rozpočtové kázně v reakci na dluhovou krizi. Tento legislativní balíček zavedl přísnější makroekonomický dohled, povinnost členských států předkládat střednědobé rozpočtové plány, větší transparentnost fiskálních politik a mechanismus automatických sankcí při porušení pravidel. Významnou změnou bylo rovněž posílení pravomocí Evropské komise, která získala větší kontrolu nad rozpočtovou politikou členských zemí.

⁵ Two-pack, přijatý v roce 2013, se vztahuje pouze na státy eurozóny a zpřísňuje rozpočtovou koordinaci. Zavádí povinnost předkládat návrhy rozpočtů Evropské komisi ke kontrole před jejich projednáním v národních parlamentech, přičemž Komise může požadovat jejich úpravu. Dále posiluje dohled nad státy s nadměrným schodkem a zavádí přísnější fiskální kontrolu pro země čerpající finanční pomoc EU.

2.1 PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ PRÁVO EU

Právní úprava rozpočtové odpovědnosti v EU vychází z primárního práva, především ze Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU),⁶ a dále ze sekundárního práva, které stanovuje konkrétní fiskální pravidla a sankční mechanismy.

2.1.1 FISKÁLNÍ PRAVIDLA EU

a) Pakt stability a růstu (SGP) byl zaveden v roce 1997 jako klíčový nástroj pro dohled nad veřejnými financemi členských států EU. Jeho cílem je zabránit nadměrnému zadlužování států a zajistit makroekonomickou stabilitu. Pakt stanoví dvě hlavní fiskální kritéria. Prvním z nich je, že schodek veřejných financí nesmí překročit 3 % HDP, druhou podmínkou je, že veřejný dluh nesmí překročit 60 % HDP. V případě neplnění mohou být uloženy sankce (např. pokuty ve výši až 0,5 % HDP).

Členské státy předkládají buď programy stability (pokud patří do eurozóny), nebo konvergenční programy (pokud stojí mimo ni), ve kterých si vymezují střednědobé cíle a způsob jejich dosažení. Evropská komise tyto programy následně posuzuje, přičemž její hodnocení slouží jako podklad pro stanovisko Rady. Ta sleduje průběh realizace programů a v případě významné odchylky od stanoveného plánu doporučuje danému členskému státu další postup. Během pandemie covidu-19 byla v roce 2022 pravidla SGP dočasně pozastavena.^{7, 8}

b) Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii (TSCG)⁹ posílila SGP tím, že zavedla několik pravidel. Prvním z nich bylo stanovení strukturálního schodku na maximálně 0,5 % HDP (pro země s dluhem nad 60 % HDP) či automatický korekční mechanismus pro porušení pravidla.

Samotným cílem bylo posílení rozpočtové disciplíny a koordinace hospodářských politik členských států, zejména zemí eurozóny. Česká republika tento záměr podpořovala, neboť stabilita eurozóny byla v jejím ekonomickém zájmu.

Smlouva byla uzavřena mimo rámec práva EU a platila primárně pro státy eurozóny, přičemž ostatní smluvní strany se k jejím ustanovením mohly připojit dobrovolně nebo se jim automaticky podřídily po přijetí eura. Jejím klíčovým prvkem je „zlaté rozpočtové pravidlo“, které vyžaduje vyrovnané či přebytkové rozpočty s možností výjimečných odchylek. Obsahuje také pravidla pro užší spolupráci států v hospodářské oblasti.

Smlouva vyvolávala právní otázky, zejména ve vztahu k uninijnímu právu. Členské státy sice mohly uzavírat mezinárodní dohody mimo rámec EU, ale nesměly tím

⁶ Článek 126 SFEU – Zakotvuje zákaz nadměrných deficitů a stanoví mechanismus jejich kontroly.

Článek 121 SFEU – Umožňuje koordinaci hospodářských politik členských států EU.

Článek 136 SFEU – Specifická pravidla pro členské státy eurozóny, umožňující přijetí přísnějších opatření.

⁷ Čl. 5 odst. 1, čl. 6 odst. 3, čl. 9 odst. 1 a čl. 10 odst. 3 nařízení Rady č. 1466/97 a čl. 3 odst. 5 a čl. 5 odst. 2 nařízení Rady č. 1467/97.

⁸ SDĚLENÍ KOMISE RADĚ o aktivaci obecné únikové doložky v rámci Paktu o stabilitě a růstu, COM(2020) 123 final [online]. 20. 3. 2020 [cit. 2025-05-26]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0123>.

⁹ Přijata byla na neformálním zasedání Evropské rady 30. ledna 2012.

porušit zásady EU ani měnit pravomoci jejích orgánů. Z hlediska českého ústavního práva by její ratifikace znamenala přenos pravomocí na mezinárodní úroveň, a tudíž by podléhala schválení Parlamentu ČR, k čemuž došlo až v roce 2018.

Smlouva mění fungování hospodářské a měnové unie tím, že podmiňuje finanční pomoc z Evropského mechanismu stability (ESM) její ratifikací a dodržováním pravidla vyrovnaných rozpočtů. Tím posiluje fiskální odpovědnost států eurozóny, ale zároveň vyvolávala otázky ohledně její kompatibility s unijním právem a ústavními systémy členských států.¹⁰

- c) Směrnice Rady 2011/85/EU o požadavcích na rozpočtové rámce členských států je klíčovým legislativním aktem Evropské unie v oblasti fiskální disciplíny. Byla přijata dne 8. listopadu 2011 jako součást zesíleného Paktu stability a růstu a tzv. Six-Packu, který posílil rozpočtový dohled nad členskými státy.

Aktuálním impulsem k přehodnocení dosavadního pojetí rozpočtové odpovědnosti se stala reforma fiskálního rámce Evropské unie, schválená na jaře 2024.¹¹ Reaguje na potřebu větší flexibility a predikovatelnosti při respektování zásad fiskální udržitelnosti. Nový přístup již nestaví na strukturálním saldu jako ústředním ukazateli, ale zaměřuje se na vývoj tzv. čistých veřejných výdajů. Členské státy v tomto rámci předkládají vlastní víceleté fiskální plány, jejichž parametry zohledňují dluhovou úroveň a makroekonomické podmínky daného státu. Zásadní kvantitativní rozpočtové limity však zůstávají zachovány — schodek veřejných financí do 3 % HDP a celkový veřejný dluh do 60 % HDP — a nadále představují kritéria pro hodnocení fiskální udržitelnosti.

Můžeme očekávat, že reformovaný rámec přinese větší srozumitelnost a zároveň důslednější dohled ze strany evropských institucí. Vzhledem k tomu, že transpozice těchto pravidel do vnitrostátních právních řádů teprve probíhá, bude třeba další vývoj soustavně sledovat i z hlediska ústavněprávních aspektů a možných kolizí mezi požadavky fiskální disciplíny a ochranou veřejných funkcí státu.

2.2 NÁRODNÍ PRÁVNÍ RÁMCE FISKÁLNÍ ODPOVĚDNOSTI U VYBRANÝCH STÁTŮ EU

Členské státy EU implementovaly pravidla rozpočtové odpovědnosti různými způsoby. Již zmíněným klíčovým dokumentem v oblasti rozpočtové odpovědnosti je Směrnice Rady 2011/85/EU o požadavcích na rozpočtové rámce členských států. Tato směrnice vychází a posiluje jeho pravidla tím, že stanoví závazné požadavky na rozpočtové procesy a kontrolní mechanismy.

¹⁰ Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR, Odbor koncepční a institucionální. Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii [online]. 2012 [cit. 2025-05-26]. Dostupné na: <https://vlada.gov.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analyza-UV-final.pdf>.

¹¹ New economic governance framework. In: *European Commission: Economy and Finance* [online]. [cit. 2025-05-26]. Dostupné na: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/eu-assessment-and-monitoring-national-economic-policies/evolution-eu-economic-governance/new-economic-governance-framework_en.

2.2.1 ZAKOTVENÍ FISKÁLNÍ ODPOVĚDNOSTI U VYBRANÝCH ZEMÍ EVROPSKÉ UNIE

a) Německo přijalo dluhovou brzdu (Schuldenbremse) v roce 2009 změnou článků 109 a 115 Základního zákona (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland¹²). Tento krok byl reakcí na finanční krizi z roku 2008, která zdůraznila nutnost posílení fiskální disciplíny a omezení veřejného zadlužování. Článek 109 stanovuje, že jak z pohledu spolkové vlády, tak i spolkové země musí spravovat své rozpočty samostatně, přičemž musí dodržovat zásadu makroekonomické rovnováhy. Klíčovým prvkem je strukturální deficitní limit 0,35 % HDP, který spolková vláda nesmí překročit. Spolkové země mají ještě přísnější omezení – nesmí přijímat žádný nový strukturální dluh. Článek 115 umožňuje výjimky z fiskálních omezení v případě ekonomického poklesu či mimořádných situací (např. pandemie nebo přírodní katastrofy). Tyto výjimky podléhají automatickým korekčním mechanismům, které zajišťují návrat k normálním fiskálním pravidlům. Německý Spolkový ústavní soud (BVerfG) již několikrát potvrdil ústavnost dluhové brzdy, například v rozhodnutích týkajících se fiskální odpovědnosti v rámci evropských stabilizačních mechanismů.¹³

b) Španělsko reformou článku 135 španělské ústavy z roku 2011 zakotvilo princip rozpočtové stability jako klíčový prvek fiskální politiky země. Všechny veřejné správy jsou povinny hospodařit tak, aby jejich rozpočty byly vyrovnané, přičemž stát a autonomní společenství nesmějí překročit strukturální deficit nad limity stanovené Evropskou unií. Konkrétní pravidla a maximální povolené hodnoty deficitu a dluhu stanoví organický zákon,¹⁴ který také zavádí povinnost zajištění fiskální stability na úrovni místních samospráv.

Důležitým aspektem reformy je regulace veřejného dluhu, kdy stát a autonomní společenství mohou vydávat dluhopisy nebo uzavírat úvěry pouze na základě zákonného povolení. Splácení státního dluhu je absolutní prioritou rozpočtu a nemůže být změněno jinými výdaji. Celková výše dluhu nesmí překročit limit stanovený Smlouvou o fungování EU. Výjimky jsou možné pouze v případě živelních katastrof, ekonomické recese nebo mimořádných krizí, které významně ohrožují finanční stabilitu země, a musí být schváleny absolutní většinou Kongresu poslanců. Organický zákon dále upřesňuje metodiku výpočtu strukturálního deficitu, rozdělení fiskálních limitů mezi jednotlivé úrovně veřejné správy a odpovědnost institucí za jejich nedodržení.

¹² Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 22. März 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 94) geändert worden ist. In: Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz [online]. 2025 [cit. 2025-05-26]. Dostupné na: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html?utm=>

¹³ Bundesverfassungsgericht / Federal Constitutional Court [online]. [cit. 2025-05-26]. Dostupné na: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2014/03/rs20140318_2bvr139012en.html?nn=68654.

¹⁴ Organický zákon (*Ley Orgánica*) představuje zvláštní kategorii právního předpisu, který se vyznačuje vyšší právní silou oproti běžným zákonům (*Ley Ordinaria*). Jeho postavení a způsob přijímání jsou zakotveny v článku 81 Ústavy. Přijetí, novelizace nebo zrušení organického zákona vyžaduje souhlas absolutní většiny všech členů Kongresu poslanců (*Congreso de los Diputados*).

Autonomní společenství jsou povinna začlenit princip rozpočtové stability do svých legislativních a rozpočtových rozhodnutí.

- c) Francie v roce 2012 přijala tzv. organický zákon¹⁵ č. 2012-1403 ze dne 17. prosince 2012 s názvem „Loi organique relative à la programmation et à la gouvernance des finances publiques“. Tento zákon přizpůsobil francouzskou fiskální politiku pravidlům Evropské unie, zavedením víceletých programovacích zákonů pro veřejné finance a vytvořením Haut Conseil des finances publiques (obdoba Národní rozpočtové rady), který dohlíží na dodržování stanovených cílů. Na rozdíl od Německa či Španělska, kde jsou fiskální pravidla často zakotvena v ústavě, mohou být ve Francii tato pravidla změněna běžným legislativním procesem, což poskytuje větší flexibilitu. Tato flexibilita byla využita během pandemie covidu-19, kdy francouzská vláda uvolnila rozpočtová omezení v souladu s rozhodnutím Evropské unie o dočasném pozastavení pravidel rozpočtové disciplíny.
- d) Itálie v roce 2012 přijala ústavní zákon č. 1/2012, který novelizoval článek 81 italské ústavy.¹⁶ Tato novela zavedla povinnost vyrovnaného rozpočtu, čímž se Itálie zavázala k dodržování zásady, že veřejné výdaje nesmí převyšovat příjmy. Toto opatření bylo přijato v reakci na evropskou dluhovou krizi a s cílem posílit důvěru v italskou ekonomiku. Jakožto prováděcí norma byl přijat zákon č. 243/2012, který detailně upravuje mechanismy a postupy pro zajištění rozpočtové kázně. Tento zákon stanovuje pravidla pro monitorování a řízení veřejného dluhu, včetně sankcí za nedodržení stanovených limitů. Zákon také definuje roli Úřadu pro rozpočtovou odpovědnost (Ufficio Parlamentare di Bilancio), nezávislého orgánu pověřeného dohledem nad dodržováním fiskálních pravidel. Navzdory přísným fiskálním pravidlům italská legislativa umožňuje určitou míru flexibility v případě mimořádných událostí. Tento aspekt byl v souladu s dočasným uvolněním fiskálních pravidel na úrovni Evropské unie v rámci již zmíněné pandemie.

2.2.2 ZAKOTVENÍ FISKÁLNÍ ODPOVĚDNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

Fiskální odpovědnost v České republice je zakotvena v zákoně č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti (zákon o rozpočtové odpovědnosti), který stanovuje základní fiskální limity, kontrolní mechanismy a pravidla pro dlouhodobou udržitelnost veřejných financí. Cílem této právní úpravy je zajistit stabilitu hospodaření státu, omezit nadměrné zadlužování, posílit transparentnost fiskální politiky a zajistit soulad s evropskými fiskálními pravidly. Klíčovým prvkem tohoto

¹⁵ Organický zákon (*loi organique*) představuje zvláštní kategorii legislativních aktů, které jsou vyžadovány ústavou k úpravě specifických oblastí státní správy a institucí. Tyto zákony mají vyšší právní sílu než běžné zákony, avšak stojí pod ústavou samotnou (*Les diverses catégories de lois*. In: *LA GALAXIE SÉNAT* [online]. [cit. 2005-05-26]. Dostupné na: <https://www.senat.fr/connaitre-le-senat/role-et-fonctionnement/le-domaine-de-la-loi.html?utm>).

¹⁶ Constitutional Court of the Italian Republic. Constitution of the Italian Republic [online]. Rome, May 2023 [cit. 2005-05-26]. Dostupné na: https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/The_Constitution_of_the_Italian_Republic.pdf.

zákona je stanovení limitu strukturálního deficitu, který byl v původním znění stanoven na maximálně 1 % HDP. Kromě toho zákon upravuje pravidla pro veřejný dluh, jehož překročení nad určité hranice vyvolává zákonem definované korekční mechanismy.

Od přijetí zákona o rozpočtové odpovědnosti došlo k několika jeho novelizacím, které reflektovaly měnící se ekonomickou situaci. V dubnu 2020 byla v důsledku pandemie covidu-19 přijata novela zákona,¹⁷ která dočasně zvýšila limit strukturálního deficitu na 4 % HDP pro rok 2021. Tento krok měl umožnit vládě flexibilnější fiskální politiku v době mimořádných ekonomických výzev.

V prosinci 2020 byla přijata novela zákona č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, provedená zákonem č. 609/2020 Sb., jejímž jádrem bylo legislativní „vypnutí“ aplikačních ustanovení týkajících se korekce výdajových rámců a strukturálního salda. Nově vložený § 11b výslovně stanovil, že v letech 2021 a 2022 se nepoužije úprava podle § 11 a § 11a zákona, čímž došlo k faktickému pozastavení pravidel rozpočtové konsolidace. Ministerstvu financí tak odpadla povinnost každoročně zvyšovat fiskální úsilí o 0,5 % HDP, jak požadoval původní text zákona. Současně novelizovaný § 10a umožnil stanovit výdajové rámce sektoru veřejných institucí mimo metodiku založenou na strukturálním saldu a výchozí střednědobý cíl. Tím byla vládě vytvořena možnost aplikovat expanzivní rozpočtovou politiku bez ohledu na původní fiskální limity. Tato právní úprava představovala mimořádný zásah do standardního mechanismu fiskální disciplíny, formálně odůvodněný pandemickou krizí.

K nejvýznamnější úpravě došlo v roce 2023 přijetím tzv. konsolidačního balíčku,¹⁸ který stanovil novou trajektorii postupného snižování strukturálního deficitu. Pro rok 2024 bylo určeno maximální saldo na úrovni 2,75 % HDP, pro rok 2025 ve výši 2,25 % HDP, pro rok 2026 na 1,75 % HDP a pro rok 2027 na 1,25 % HDP, přičemž od roku 2028 by měl být znovu nastaven původní limit 1 % HDP. Tento legislativní rámec tak představuje strategii postupné fiskální konsolidace po expanzivní rozpočtové politice z let 2020–2022.

Vedle strukturálního deficitu právní úprava stanovuje limity pro veřejný dluh. Pokud celkový dluh vládního sektoru překročí hranici 55 % HDP, vláda je povinna předložit Poslanecké sněmovně plán snižování dluhu a nesmí navyšovat určité běžné výdaje. Při překročení 60 % HDP dochází k dalším opatřením, která zahrnují například povinné snížení výdajových limitů. Na základě aktuálních fiskálních prognóz by měl veřejný dluh v roce 2027 dosáhnout přibližně 47 % HDP,¹⁹ což znamená, že nepřekročí kritické hranice vyžadující mimořádné korekční mechanismy.

Dodržování pravidel fiskální odpovědnosti je v České republice kontrolováno několika institucemi. Národní rozpočtová rada, jako nezávislý odborný orgán, který působí v oblasti fiskální a rozpočtové politiky,²⁰ monitoruje a vyhodnocuje dodržování

¹⁷ Zákon č. 207/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, ve znění zákona č. 277/2019 Sb.

¹⁸ Zákon č. 349/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů.

¹⁹ Rozpočtová strategie sektoru veřejných institucí ČR na léta 2025 až 2027 a Konvergenční program České republiky (duben 2024). In: *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 24. 4. 2024 [cit. 2025-05-26]. Dostupné na: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2024/rozpoctova-strategie-sektoru-verejnych-instituci-c-55643?utm>.

²⁰ Ustanovení § 21 zákona č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti.

fiskálních pravidel a dlouhodobou udržitelnost veřejných financí. Ministerstvo financí plní úlohu výkonného orgánu zodpovědného za přípravu státního rozpočtu a jeho implementaci.²¹ Klíčovou roli v legislativním procesu hraje Poslanecká sněmovna, která schvaluje státní rozpočet a vykonává kontrolu nad hospodařením státu. V případě porušení pravidel fiskální odpovědnosti je vláda povinná předložit korekční opatření, přičemž mohou být omezeny některé typy výdajů.

Fiskální odpovědnost v České republice je tak právně upravena prostřednictvím kombinace pravidel pro strukturální deficit, veřejný dluh a kontrolních mechanismů, které vytvářejí stabilní právní rámec pro řízení veřejných financí. Novelizace zákona č. 23/2017 Sb. v posledních letech odráží snahu o nalezení rovnováhy mezi fiskální disciplínou a flexibilitou rozpočtové politiky v době ekonomických krizí. Současná trajektorie rozpočtové konsolidace směřuje k postupnému snižování deficitů a stabilizaci veřejného dluhu, což odpovídá dlouhodobému cíli zajistit finanční udržitelnost a minimalizovat riziko nadměrného zadlužení.

3. SOUDNÍ PŘEZKUM FISKÁLNÍCH PRAVIDEL

Z metodologického hlediska je tato část koncipována jako případová kvalitativní právní analýza, založená na systematickém výkladu normativních aktů a relevantní judikatury vrcholných soudních instancí. Kapitola se opírá o rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky. Výběr judikatury byl determinován kombinací několika odborně validních kritérií: (i) právně-konstituční význam z hlediska výkladu a aplikace fiskálních pravidel; (ii) dopad rozhodnutí na institucionální nastavení vnitrostátního či unijního rozpočtového rámce, včetně mechanismů rozpočtového dohledu; a (iii) míra, v níž judikatura reflektuje rovnováhu mezi fiskální disciplínou a ochranou základních práv. Tímto způsobem byly selektovány judikáty, které mají normotvorný, interpretačně precedenční a systémový význam pro právní konstrukci institutu rozpočtové odpovědnosti v evropském právním prostoru.

Fiskální pravidla Evropské unie představují klíčový nástroj pro zajištění rozpočtové disciplíny a dlouhodobé stability veřejných financí v členských státech. Jejich vymáhání se však často setkává s právními výzvami, zejména pokud jde o legálnost fiskálních opatření EU, pravomoci unijních institucí a vztah mezi unijním právem a národní fiskální suverenitou.

V tomto kontextu hraje zásadní roli Soudní dvůr Evropské unie (SDEU), který je zodpovědný za výklad a aplikaci unijního práva, včetně přezkumu souladu fiskálních opatření s primárním právem EU. Rozhodovací praxe SDEU formuje právní rámec fiskální odpovědnosti a určuje hranice mezi fiskální disciplínou a národní suverenitou. Významnou roli představuje ale i Evropský soud pro lidská práva. Nezastupitelnou roli mají i národní ústavní soudy.

²¹ Ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, tzv. Kompetenční zákon.

3.1 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR VE VĚCI ÚSTAVNOSTI ZÁKONA O PRAVIDLECH ROZPOČTOVÉ ODPOVĚDNOSTI

Ústavní soud České republiky ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/17²² ze dne 20. února 2018 posuzoval ústavnost vybraných ustanovení zákona č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, a souvisejících právních předpisů. Skupina 64 senátorů napadla ustanovení týkající se hospodaření územních samosprávných celků, konkrétně § 14 písm. c), § 17 a § 18 odst. 2 uvedeného zákona, dále ustanovení § 6a až 6d zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům, ve znění zákona č. 24/2017 Sb., a ustanovení § 4 odst. 6 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění zákona č. 24/2017 Sb. Navrhovatelé tvrdili, že tato ustanovení zasahují do práva územních samosprávných celků na samosprávu, garantovaného čl. 8 a čl. 101 Ústavy České republiky, a do práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Senátoři argumentovali tím, že tento zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti sice stanovuje pravidla pro rozpočtovou odpovědnost, ale nebyl přijat jako ústavní zákon, a proto nemůže ukládat povinnosti územním samosprávným celkům v rozsahu, který zasahuje do jejich ústavně zaručených práv.

Ústavní soud ve svém rozhodnutí zdůraznil, že právo územních samosprávných celků na samosprávu zahrnuje i právo na vlastní majetek a hospodaření podle vlastního rozpočtu. Toto právo však není absolutní a může být omezeno zákonem, pokud je to nezbytné pro ochranu zákona a pokud takové omezení respektuje podstatu a smysl samosprávy. Soud konstatoval, že napadená ustanovení sledují legitimní cíl spočívající v zajištění zdravých a udržitelných veřejných financí, což je v souladu s veřejným zájmem.

Dále se Ústavní soud zabýval otázkou proporcionality těchto omezení. Analyzoval, zda jsou napadená ustanovení vhodná, potřebná a přiměřená ve vztahu k sledovanému cíli. Soud dospěl k závěru, že stanovení pravidel pro hospodaření územních samosprávných celků, včetně limitů pro jejich zadlužování, je vhodným nástrojem k dosažení fiskální disciplíny. Omezení autonomie samosprávných celků v této oblasti je podle soudu nezbytné, neboť nekontrolované zadlužování by mohlo vést k ohrožení stability veřejných financí a následně i k omezení schopnosti samospráv plnit své funkce.

Co se týče přiměřenosti, Ústavní soud posoudil, zda napadená opatření nepředstavují nepřiměřený zásah do práv územních samosprávných celků. Soud shledal, že stanovené limity pro zadlužování jsou nastaveny tak, aby umožňovaly samosprávám realizovat své úkoly, aniž by docházelo k nadměrnému zadlužování. Navíc zákon obsahuje mechanismy pro výjimky a odchylky v odůvodněných případech, což poskytuje dostatečnou flexibilitu pro specifické situace jednotlivých samospráv.

Ústavní soud také zohlednil mezinárodní závazky České republiky vyplývající z členství v Evropské unii, konkrétně požadavky vyplývající z Paktu stability a růstu. Cílem tohoto paktu je zabránit vzniku nadměrných schodků veřejných financí a stanovit mechanismy pro jejich rychlé odstranění. Soud poukázal na to, že dodržování Paktu

²² Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 6/17 [online]. [cit. 2005-05-26]. Dostupné na: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-6-17_1&utm.

stability a růstu vyžaduje, aby vnitrostátní rozpočtové rámce členských států zahrnovaly všechna subsektory vládních institucí, včetně územních samosprávných celků. Tím je zajištěno, že fiskální disciplína je dodržována na všech úrovních veřejné správy, což přispívá k celkové stabilitě veřejných financí.

Na základě výše uvedených úvah Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená ustanovení nejsou v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, a návrh na jejich zrušení zamítl. Tímto rozhodnutím potvrdil, že legislativní opatření směřující k zajištění rozpočtové odpovědnosti územních samosprávných celků jsou ústavně konformní, pokud respektují princip proporcionality a nezasahují nepřiměřeně do práva na samosprávu.

Tento nálezn má zásadní význam pro nastavení hranic mezi autonomií územních samosprávných celků a potřebou zajištění fiskální stability státu. Potvrzuje, že stát má právo stanovit pravidla pro hospodaření samospráv, avšak tato pravidla musí být odůvodněná, přiměřená a nesmí narušovat podstatu samosprávy.

3.2 LEGÁLNOST EVROPSKÉHO STABILIZAČNÍHO MECHANISMU (SDEU)

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci C-370/12, *Pringle v. Government of Ireland*, představuje významný milník v oblasti unijního práva, neboť se zabývá otázkou souladu Evropského stabilizačního mechanismu (ESM) s právním řádem Evropské unie. Hlavním tématem sporu bylo, zda zřízení ESM a související změny Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) odpovídají požadavkům unijního práva, zejména s ohledem na článek 125 SFEU, který zakotvuje zásadu „no-bailout“.

Podnět k přezkumu podal irský poslanec Thomas Pringle, který tvrdil, že zřízení ESM přesahuje pravomoci Evropské unie a je v rozporu s ustanoveními SFEU. Ve svých argumentech uvedl, že změna článku 136 SFEU, která umožnila vznik ESM, neměla být provedena zjednodušeným revizním postupem podle článku 48, odst. 6 Smlouvy o Evropské unii (SEU), neboť tím dochází k rozšíření pravomocí Unie. Zároveň tvrdil, že ESM porušuje článek 125 SFEU, jenž zakazuje, aby jeden členský stát přebíral finanční závazky jiného členského státu.

Soudní dvůr ve svém rozhodnutí ze dne 27. listopadu 2012 potvrdil, že zřízení ESM je v souladu s unijním právem. Dospěl k závěru, že článek 125 SFEU nebrání členským státům eurozóny v uzavírání dohod o finanční stabilitě, pokud jsou podmíněny přísnými pravidly fiskální konsolidace. Dále uvedl, že změna článku 136 SFEU prostřednictvím zjednodušeného revizního postupu byla přípustná, protože nevedla k rozšíření pravomocí Unie, ale pouze upřesňovala existující ustanovení o hospodářské a měnové politice.

Tento rozsudek měl vliv na právní rámec Evropské unie v oblasti fiskální a hospodářské politiky. Potvrdil, že členské státy eurozóny mohou vytvářet mezivládní finanční mechanismy mimo struktury EU, pokud tyto mechanismy respektují právní předpisy Unie a odpovídají jejím cílům. Rozsudek také přispěl k vyjasnění výkladu „no-bailout“ klauzule, kterou Soudní dvůr interpretoval tak, že nebrání členským státům poskytovat finanční pomoc za přesně stanovených podmínek.

Celkově lze konstatovat, že rozhodnutí Soudního dvora ve věci C-370/12 představuje klíčový precedens v oblasti unijního práva souvisejícího s finanční stabilitou

a mezivládní spolupráci. Potvrzením legality ESM Soudní dvůr nejen vymezil hranice mezi fiskální suverenitou členských států a kolektivní odpovědností eurozóny, ale také přispěl k dalšímu rozvoji hospodářské a měnové integrace v rámci Evropské unie.

3.3 JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA VE VZTAHU K FISKÁLNÍ POLITICE: VYBRANÉ PŘÍPADY ŘECKA A PORTUGALSKA

Evropský soud pro lidská práva se v několika klíčových případech zabýval otázkou, zda úsporná opatření přijatá státy v době hospodářské krize mohou představovat porušení základních práv zaručených Evropskou úmluvou o lidských právech. Mezi nejvýznamnější rozhodnutí v této oblasti patří rozsudky *Koufaki a ADEDY proti Řecku*²³ (2013) a *Da Conceição Mateus a Santos Januário proti Portugalsku*²⁴ (2013). Oba případy se týkaly zásahů do práv jednotlivců v souvislosti s fiskální politikou a opatřeními na snížení veřejných výdajů. Soudní přezkum v těchto věcech přinesl důležité právní závěry o rozsahu diskreční pravomoci států při zavádění rozpočtových restrikcí a o vymezení hranic mezi veřejným zájmem a ochranou individuálních práv.

V případě *Koufaki a ADEDY proti Řecku* se Soud zabýval otázkou, zda snížení platů státních zaměstnanců v rámci úsporných opatření představovalo nepřiměřený zásah do práva na ochranu majetku podle článku 1 Protokolu č. 1 Evropské úmluvy o lidských právech. Řecká vláda přijala tato opatření v návaznosti na dohodu s Evropskou unií, Mezinárodním měnovým fondem a Evropskou centrální bankou o finanční pomoci v reakci na hlubokou ekonomickou krizi, která zemi postihla v roce 2010. Stěžovatelé namítali, že snížení jejich platů bylo disproporční a že vláda měla zvolit méně invazivní opatření k dosažení rozpočtové stability. Soud však dospěl k závěru, že úsporná opatření byla přijata ve veřejném zájmu a sledovala legitimní cíl fiskální stabilizace země. Konstatoval, že státy mají širokou diskreční pravomoc v oblasti hospodářské politiky a že snížení platů nebylo tak závažné, aby bylo považováno za porušení práv chráněných Úmluvou. Tento rozsudek potvrdil, že vlády mohou zavádět fiskální reformy, pokud sledují legitimní ekonomický cíl a nejsou zjevně svévolné nebo nepřiměřené.

V případě *Da Conceição Mateus a Santos Januário proti Portugalsku* se řešila otázka, zda dočasné zrušení 13. a 14. platu důchodcům ve veřejném sektoru představovalo porušení práva na ochranu majetku. Portugalsko bylo v roce 2011 nuceno přijmout úsporná opatření jako podmínku finanční pomoci ze strany Evropské unie a Mezinárodního měnového fondu. Vláda rozhodla o dočasném zrušení těchto bonusů, což vyvolalo nesouhlas dotčených jednotlivců, kteří namítali, že tato opatření zasáhla do jejich majetkových práv způsobem, který nebyl přiměřený a spravedlivý. Evropský soud pro lidská

²³ Rozhodnutí ESLP ze dne 7. května 2013 ve věci č. 57665/12 (KOUFAKIA A ADEDY proti Řecku. In: *Mezi soudy: Kancelář vládního zmocněnce: Ministerstvo spravedlnosti* [online]. 7. 5. 2013 [cit. 2005-05-26]. Dostupné na: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/20707b1b-717c-11ee-8ac4-cced40779481_koufaki-a-adedy?fqi=57665%2F12).

²⁴ Rozhodnutí ESLP ze dne 8. října 2013 ve věci č. 62235/12 a 57725/12 (Da Conceição Mateus a Santos Januário proti Portugalsku. In: *European Court of Human Rights / Court Européen des Droits se l'Homme* [online]. 8. 10. 2013 [cit. 2005-05-26]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:%22001-160335%22}}>).

práva ve svém rozhodnutí konstatoval, že Portugalsko jednalo v souladu s legitimním cílem fiskální stability a že úsporná opatření byla přijata na základě mimořádné hospodářské situace. Soud zdůraznil, že stát má v oblasti rozpočtové politiky širokou míru uvážení a že dočasná povaha opatření a jejich systematická aplikace na veřejný sektor představovaly opatření přiměřená a ospravedlnitelná.

Oba rozsudky ESLP tak potvrzují, že v době hospodářské krize mají státy právo zavádět fiskální škrty, pokud jsou přijaty v souladu s principem přiměřenosti a pokud sledují legitimní veřejný zájem. Soud vymezil jasné hranice mezi sociálními právy a fiskální odpovědností států a stanovil, že vlády mohou omezit majetková práva jednotlivců, pokud je to nezbytné pro ochranu veřejných financí. Tento výklad judikatury ESLP má významné důsledky pro právní regulaci fiskální odpovědnosti v evropském kontextu, neboť potvrzuje, že státní rozpočtová politika zůstává primárně v kompetenci národních vlád, přičemž soudní přezkum se zaměřuje spíše na zjevná excesivní nebo diskriminační opatření.

Právní implikace těchto rozsudků se projevuje zejména v tom, že ESLP v obou případech uznal, že fiskální politika spadá do sféry veřejného zájmu a že vlády musí mít prostor pro flexibilní přizpůsobení svých rozpočtových strategií aktuálním ekonomickým podmínkám. Zároveň však Soud ponechal otevřenou možnost přezkumu případů, kdy by fiskální opatření byla uplatněna svévolně, diskriminačně nebo by byla nepřiměřeně zatěžující pro určitou skupinu obyvatel.

4. DOPADY SOUDNÍHO PŘEZKUMU NA LEGISLATIVU A PRAXI

4.1 JAK SE SOUDNÍ ROZHODNUTÍ PROMÍTÁJÍ DO NÁRODNÍ LEGISLATIVY?

Soudní přezkum fiskálních pravidel představuje klíčový mechanismus pro zajištění souladu národních rozpočtových politik s evropským právem a mezinárodními závazky členských států. Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) a národních ústavních soudů přímo ovlivňují národní legislativu, přičemž mohou vést k jejím úpravám, rušení rozpočtových opatření či posílení právních mechanismů kontroly rozpočtové odpovědnosti.

Soudní dvůr EU prostřednictvím své rozhodovací praxe potvrzuje závaznost fiskálních pravidel, zejména pokud jde o dodržování unijních fiskálních závazků členskými státy. Rozhodnutí SDEU ve věcech týkajících se fiskální politiky často vedou k legislativním úpravám vnitrostátních právních předpisů.

Evropský soud pro lidská práva se v několika rozsudcích zabýval dopady úsporných opatření na základní práva občanů, jak bylo uvedeno v předchozí kapitole. ESLP v těchto případech dospěl k závěru, že fiskální opatření musí sledovat legitimní veřejný zájem, přičemž je nutné, aby nebyla svévolná a nepřiměřená.

Národní ústavní soudy rovněž hrají zásadní roli při kontrole fiskálních opatření, a to především v případech, kdy je třeba posoudit jejich soulad s ústavními principy.

Judikatura soudních institucí může mít jak posilující, tak oslabující účinek na fiskální odpovědnost členských států. Na jedné straně soudní přezkum posiluje rozpočtovou odpovědnost tím, že potvrzuje závaznost pravidel stanovených v unijních fiskálních nařízeních. V případech, kdy členské státy nerespektují fiskální závazky, může SDEU rozhodnout o jejich povinnosti přijmout nápravná opatření nebo stanovit sankce. To zvyšuje tlak na dodržování fiskálních pravidel a posiluje transparentnost rozpočtové politiky.

Na druhé straně může judikatura oslabit fiskální odpovědnost, pokud soudy kladou důraz na ochranu základních práv na úkor rozpočtových reforem. ESLP ve svých rozhodnutích, uvedených ve třetí kapitole, uznal, že fiskální úspory musí být odůvodněné a nesmějí nepřiměřeně zasahovat do práv jednotlivců. Tento přístup by mohl vést k větším právním omezením pro vlády, které se snaží o rozpočtovou konsolidaci.

5. ZÁVĚR

Soudní přezkum fiskálních pravidel představuje zásadní mechanismus pro zajištění rozpočtové odpovědnosti a právní jistoty v rámci Evropské unie. Rozhodovací praxe Soudního dvora EU, Evropského soudu pro lidská práva i národních ústavních soudů výrazně ovlivňuje legislativu členských států a vymezuje hranice mezi fiskální disciplínou a ochranou základních práv jednotlivců. Judikatura se v této oblasti vyvíjí dvěma směry – na jedné straně posiluje fiskální odpovědnost, když potvrzuje závaznost rozpočtových pravidel EU a umožňuje uplatňování sankcí vůči státům za jejich porušování. Na straně druhé však chrání základní práva občanů, čímž omezuje rozsah možných rozpočtových škrtů a stanovuje limity pro fiskální reformy.

Budoucí vývoj soudního přezkumu fiskální odpovědnosti bude záviset na rovnováze mezi těmito dvěma přístupy. Lze předpokládat, že dojde k posílení právního rámce pro dohled nad rozpočtovou odpovědností, zejména v souvislosti s případnou reformou fiskálních pravidel EU. Přitom však bude nutné respektovat hospodářskou suverenitu členských států, jejich schopnost přizpůsobovat fiskální politiku národním ekonomickým podmínkám a zároveň efektivně reagovat na neočekávané hospodářské výzvy. Důležitým úkolem soudních institucí v následujících letech proto bude vyvažování požadavků na fiskální disciplínu s principy právního státu a ochranou sociálních práv obyvatel členských států.

Ačkoli fiskální pravidla EU mají za cíl zajistit dlouhodobou rozpočtovou disciplínu, jejich vymahatelnost je do určité míry podmíněna politickými a ekonomickými okolnostmi. To bylo zřejmé zejména během pandemie covidu-19, kdy došlo k dočasné suspendaci fiskálních pravidel, což ukázalo jejich flexibilitu a schopnost přizpůsobit se mimořádným situacím. Toto opatření umožnilo vládám členských států přijmout rozsáhlé fiskální stimuly na podporu ekonomiky, aniž by byly vázány přísnými rozpočtovými omezeními stanovenými Paktem stability a růstu.

V rámci Evropské unie je otázka fiskální odpovědnosti dlouhodobě předmětem odborné diskuse. To zajisté může vyvolávat debatu o budoucí reformě fiskálních pravidel. Budoucí vývoj fiskálních pravidel v EU i v jednotlivých členských státech bude záviset na ekonomických podmínkách, vývoji inflace a schopnosti vlád efektivně řídit své rozpočty v rámci dlouhodobé fiskální udržitelnosti. Na druhé straně však existuje riziko nadměrné rigidnosti fiskálních pravidel, která by mohla omezit manévrovací prostor národních vlád při řešení ekonomických krizí. Judikatura ESLP a národních ústavních soudů opakovaně ukazuje, že státy si musí zachovat určitou míru autonomie ve fiskální politice, aby mohly efektivně reagovat na mimořádné hospodářské situace, jako byla například pandemie covidu-19 nebo hospodářské důsledky války na Ukrajině.

Závěrem lze konstatovat, že soudní přezkum fiskálních pravidel se stane klíčovým prvkem evropského právního systému, který nejen zajišťuje fiskální odpovědnost členských států, ale zároveň chrání ústavní a základní práva občanů. Budoucí právní vývoj v této oblasti proto bude záviset na nalezení rovnováhy mezi požadavky na rozpočtovou disciplínu a ochranou sociálních a ekonomických práv obyvatel Evropské unie.

Mgr. Adam Zvonář
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
adam.zvonar@gmail.com